

BARN OCH UNGDOMAR PÅ ÅRSTAFÄLTET

Stadsutvecklingsområdet Årstafältet ur ett barn- och ungdomsperspektiv
Underlag till programhandling februari 2010

ÅWL

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Bakgrund	4
Sammanfattning	5
Inledning	8
Värderingsunderlag	9
Barn i staden	10
Beskrivning av planområdet	14
Analys	18
Inför kommande planering	28
Referenser	32
 <i>Bilagor</i>	
1. Sammanfattning av barn- och ungdomswokshops	34
2. Skolgårdsarealer i Stockholm	38

BAKGRUND

Årstafältet är ett av de stora stadsutvecklingsområdena i Stockholm. Förtätning med bostäder och kontorsverksamheter planeras på ett område som idag utgörs av parkmark, industrimark och trafikanläggningar.

Syftet med rapporten är att analysera stadsplanen för stadsutvecklingsområdet Årstafältet ur ett barn- och ungdomsperspektiv samt att därefter visa på strategier för hur barn- och ungdomsperspektivet kan följa med vidare till kommande planeringsskeden.

Medverkande

Beställare

Stockholms stad, Stadsbyggnadskontoret
Katarina Borg
Anna Forsberg

Konsult

ÅWL Arkitekter AB
Lotta Magnuson
Linda Andsberg

Februari 2010

SAMMANFATTNING

Bakgrund

Syftet med den här rapporten är att beskriva konsekvenserna av planförslaget för Årsta-fältet ur barns- och ungdomars perspektiv. Vidare visas förslag på hur förbättringar kan ske för att tillvarata barns- och ungdomars intressen i kommande planeringsskeden.

Årsta-fältet är ett 50 hektar stort friområde som ligger i Söderort, mellan Östbergahöjden och Årsta. Arbetet pågår under vintern 2009-2010 med att ta fram ett planprogram för utvecklingen av området med bostäder, verksamheter, service samt en bearbetad stadspark.

Arbetet med "barnens Årsta-fält" har skett i två delar. Dels har barn och ungdomar från de närliggande skolorna parallellt med tävlingsskedet deltagit i workshops kring Årsta-fältets utveckling, dels har den här barnkonsekvensbedömningen tagits fram som ett underlag till planprogrammet.

Barn har rätt till en god boendemiljö precis som vuxna. Barns rättigheter regleras på internationell såväl som nationell nivå bland annat genom Barnkonventionen. På lokal nivå anger Stockholms parkprogram riktlinjer för planeringen av parker och grönområden. Riktlinjerna anger bland annat minsta gångavstånd till lekplats eller parklek.

Barn i staden

Det är många faktorer som påverkar barns möjligheter till en god uppväxt. Den spatiala aspekten är en mycket viktig del för att barnet ska må bra. Barn har behov av att på egen hand pröva sina gränser, upptäcka sina omgivningar och delta i ett större socialt sammanhang. Den täta innerstaden som uppväxtmiljö för barn har diskuterats av barnforskare. Tätt innerstad har inte uppfattats som en god uppväxtmiljö eftersom trafik, buller och täta miljöer gör att det är svårare för barn att röra sig, och hitta tillräckligt utrymme för att leka. Samtidigt väljer allt fler barnfamiljer att bo kvar i innerstaden som ett aktivt livsstilsval. Föräldrarna framhåller att barn i staden utvecklar sin förmåga att hantera sociala relationer och att det är bra att barn tidigt blir kulturellt stimulerade. Då allt fler barn lever i staden är det viktigt att deras möjligheter till en god uppväxtmiljö bevakas när nya områden planläggs.

Analys

Friytor och tillgänglighet

Tillgång till friytor och brukarvärden kommer att bli god för boende på Årsta-fältet, främst tack vare parken Årsta-fältet. Parkens storlek medger att mer exklusiva värden såsom rofylldhet och en känsla av rymd och frihet kan skapas. Samtidigt kan många olika brukarvärden samsas på samma friyta.

För barn och ungdomar i Valla kommer avståndet till Årsta-fältet att öka. Det finns dessutom sedan tidigare planer på att bygga bostäder på Valla parklek. Det betyder att tillgängligheten och tillgången till lek och offentliga parker för barn och ungdomar i Valla kommer att bli sämre jämfört med idag.

Planstruktur och gårdar

Den största konflikten mellan den föreslagna planen och barns intressen ligger i själva stadsstrukturens form, "rutnätstaden", där gator omsluter kvarter. Gatorna blir barriärer mellan barnets bostad och barnets målpunkter. Det gör att barnets möjlighet till att röra sig fritt på egen hand begränsas. Den egna bostadsgården blir med bakgrund av planens rutnätsstruktur ett mycket betydelsefullt lekutrymme. Principen med stora variationer i byggnadshöjderna samt antydan till öppningarna i kvarteren gör att det finns förutsättningar att skapa goda ljusförhållanden på gårdarna. Gårdens läge i nivå med omgivande mark ger högre värden jämfört med en gård som har ett upphöjt garage.

Friytor

På Årsta-fältet koncentreras olika barn- och ungdomsaktiviteter till aktivitetsbryggan utmed västra sidan av parken. Aktivitetsbryggan linjerar med stråket från Östbergahöjden, vilket underlättar tillgängligheten för ungdomar som bor här och ger

större försättningar för att öka integrationen i området. Platserna för spontana sporter och lekar möjliggör att de ungdomar som inte är kopplade till en organiserad idrottsförening får en chans att vara aktiva och röra på sig. Satsningen har svarat direkt på önskemålen om fler aktiviteter på Årstafältet från barn och ungdomar i Östberga och Årsta som framkommit i workshops under programskedet.

Aktivitetssytans utformning kan diskuteras. På västra sidan finns en gatan med kantstensparkering och på den östra sidan löper ett vattendrag. Barns rörelse begränsas därför på båda sidorna om aktivitetsstråket, vilket inte är tillfredställande med tanke på den stora satsning på barns utemiljö som aktivitetssytan utgör.

Kvartersparken som är placerad i planens västra del ligger i en strategisk punkt, med god åtkomst från viktiga stråk.

Kvarnbacksskogen/ Luffarskogen bevaras i sin helhet, vilket är tillfredställande ur Östbergabarnens perspektiv. En bollplan har placerats i slänten närmast Östbergavägen där det topografiska läget gör planen mindre åtkomlig.

Trafik

De mest kritiska passagerarna i gatustrukturen är samtliga där huvudstråket korsas. Kollektivtrafiken i Östberga kan bli än bättre. Ungdomarna önskade en linje mellan Östberga och Slussen och inte den planerade sträckningen till Hornstull och Fridhemsplan.

Skolor och förskolor

I dagsläget är det oklart hur många barn som kommer att gå i den nya skolan på Årstafältet. Det är därför svårt att bedöma skolgårdens kvalitet. Om skolan skulle behöva kompletterande ytor till den egna skolgården ligger närmaste grönyta, Årstafältet, på andra sidan huvudstråket, som måste passeras på väg ut i parken.

Aktivitetsstråket skulle kunna fungera som en mycket attraktiv kompletterande yta, med eftersom de båda närliggande skolorna ligger på mer än 200 meters avstånd är det dock mindre troligt att aktivitetssytan i praktiken kommer att användas av skolbarn på dagarna

Ungdomar

Placeringen av idrottshall/aktivitetsbyggnad närmast Östbergahöjden är genomtänkt eftersom behovet av en plats att hänga på för ungdomar är störst här.

Buller

På de två anvisade platserna för bollspel på vardera sidan om Östbergavägen beräknas bullernivåerna överstiga maximalt rekommenderade nivåer; 55dB(A).

Inför kommande planering

Utgångspunkten i förslagen är att inte förändra planens grundstruktur utan att se hur de redan planerade ytorna kan optimeras för att bli än bättre ur ett barn- och ungdomsperspektiv.

Barnstråk

I den fortsatta planeringen föreslås att de viktigaste stråken för barn benämns "barnstråk". Trafiksäkerhetsanpassningar i gatunätet koncentreras till barnstråken.

Aktivitetsbryggan

Inför kommande planering föreslås att aktivitetssbyggans utformning ses över i sin helhet. Delar som kan utvecklas är hur de programmerade ytorna på bryggan samspelar med varandra och med den gröna delen av parken. Funktionerna längs aktivitetssbyggans kan blandas upp med platser som även tilltalar vuxna. Vattnet som flankerar aktivitetssbyggans östra kant utformas så att det inte utgör en risk för barnen som vistas på aktivitetssbyggan. Möjligheten att ta bort vägen som löper längs parken undersöks.

Nya Årstaskolan

Eftersom skolan har ett stort behov av kompletterande ytor till skolgården för utevistelse föreslås att skolbyggnaden placeras så att skolbarnen får tillgång till aktivitetsbryggan även på förmiddagarna under vardagarna. Det nya läget föreslås bli i anslutning till korsningen mellan parkbryggan och aktivitetsbryggan. För att optimera skolgårdens ytor krävs en omsorgsfull utformning av gården.

Bostadsgårdar

Gårdarnas utformning måste medge att barn tar plats och vistas på gården. För att säkerställa en hög kvalitet på gårdens utformning kan olika kvalitetsparametrar tas fram för de kommande etapperna.

Valla

Eftersom tillgången och tillgängligheten till friytor försämras för barn och ungdomar i Valla föreslås en mer detaljerad översyn för områdets friytor.

INLEDNING

Årstafältet

Årstafältet är idag ett 50 hektar stort friområde som ligger i Söderort, mellan Östbergahöjden och Årsta. Arbetet pågår under vintern 2009-2010 med att ta fram ett planprogram för utvecklingen av området med bostäder, verksamheter, service samt en bearbetad stadspark. Planprogrammet utgår från förslaget "Arkipelag" som i januari 2008 korades till vinnande förslag i den inbjudna stadsbyggnadstävlingen för utvecklingen av Årstafältet. Den föreslagna bebyggelsen kopplar på Östberga och Årstas befintliga strukturer och binder dem samman. Största delen av bebyggelsen placeras på västra sidan av fältet på det som idag är industriområde samt utmed den norra delen av fältet som vetter mot Årsta. Parkmarken i områdets centrala del utvecklas till en stadsdelspark, väl tillgänglig för söderortsborna.

Avgränsning

Arbetet med "barnens Årstafält" har skett i två delar. Barn och ungdomar från de närliggande skolorna i Östberga och Årsta har parallellt med tävlingsskedet deltagit i workshops kring Årstafältets utveckling. Här har barnens egna synpunkter

tagits tillvara. Synpunkterna har utgjort en del i underlaget till planprogrammet och har bidragit till att utveckla förslaget. Ungdomarna som medverkade kom från ungdomsgårdarna i Östberga och Årsta. Barnen som medverkade var en klass 4 från Östbergskolan och en klass 4 från Årtaskolan. Materialet finns samlat i tre rapporter: Ungdomarnas Årstafält, Årstabarnens Årstafält samt Östbergsbarnens Årstafält. Rapporterna kan laddas ner i sin helhet från Stockholms stads hemsida. En sammanfattning av barnen och ungdomarnas synpunkter och kan ses i bilaga 1.

Syftet med den här rapporten är att beskriva konsekvenserna av förslaget för Årstafältet ur barns- och ungdomars perspektiv. Forskning och kunskaper kring barns och ungdomars behov och förutsättningar av den fysiska miljön ligger till grund för analyserna. Vidare visas förslag på hur förbättringar kan ske för att tillvarata barn- och ungdomars intressen i kommande planeringsskeden. Arbetet har skett i slutfasen av programarbetet.

Planområdet visas på sidan 15.

Att beskriva konsekvenserna av ett nytt bostadsområde utifrån barns och ungdomars behov kan göras utifrån många perspektiv. Fokus i den här rapporten har varit att belysa följande aspekter:

1. Tillgångs- och tillgänglighetsanalys av parker och platser för barn och ungdomar.
2. Kritiska punkter i trafiken genom att se till vägen mellan bostaden och viktiga målpunkter.
3. Kritiska punkter i trafiken genom att se till vägen mellan trafiknoder och viktiga målpunkter.
4. Kritiska punkter i utemiljön avseende buller.

VÄRDERINGSUNDERLAG

Barn rätt till en god boendemiljö precis som vuxna. Barns rättigheter regleras på internationell såväl som nationell nivå bland annat genom Barnkonventionen. På lokal nivå anger Stockholms parkprogram riktlinjer för planeringen av parker och grönområden. Riktlinjerna anger bland annat minsta gångavstånd till lekplats eller parklek.

Barnkonventionen

År 1948 antog Förenta Nationerna (FN) den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna. Den sjätte konventionen, Konventionen för barns rättigheter, även kallad Barnkonventionen antogs 1989.

Konventionens fyra grundprinciper (förkortad version)

Artikel 1: I denna konvention avses med barn varje människa under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller barnet.

Artikel 2: Varje barn, utan undantag har rätt att få ta del av sina rättigheter.

Artikel 3: Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn.

Artikel 6: Barnets rätt till liv och utveckling ska säkerställas.

Artikel 12 och 31

Artikel 12: Barnet har rätt att bilda egna åsikter och fritt uttrycka dessa i alla frågor som berör dem i förhållande till barnets ålder och mognad.

Artikel 31: Barnet har rätt till vila och fritid, lek och rekreation anpassad till barnets ålder samt rätt till att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet.

Sverige har skrivit under Barnkonventionen och regeringen arbetar för att utveckla barns och ungdomars delaktighet i samhälls- och trafikplaneringen och att konventionens intentioner finns med i allt beslutsfattande som rör barn. (prop.1997/98:182)

Plan och bygglagen

Plan och bygglagen (PBL) är den lag som reglerar planläggningen av mark, vatten och byggande.

Paragraf 1 och 3 berör barns livsmiljö:

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § ... Bestämmelserna syftar till att med beaktande av den enskilda människans frihet främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer.

3 kap. Tomter, allmänna platser m.m.

15 § 6 ... Om tomter tas i anspråk för bebyggelse som innehåller en eller flera bostäder eller lokaler för barnstuga, skola eller annan jämförlig verksamhet, skall det finnas tillräckligt stor friyta som är lämplig för lek och utevistelse på tomten eller på utrymmen i närheten av denna. Om det inte finns tillräckliga utrymmen för att anordna både parkering och friyta, skall i första hand friyta anordnas.

Stockholms parkprogram

Stockholms Parkprogram fungerar delvis som en tillämpning av ovan refererade lagar och mål. Programmet anger bland annat hur mycket grönytor och brukarvärden som bör finnas tillgängligt i närheten av bostaden. Här anges riktvärdet att kvarter- och stadsparker bör nås inom 200 respektive 500 meter för att nå god parktillgång. Möjlighet till lek bör nås inom 200 meter och naturlek och parklek inom 500 meter. Vidare anges att bostadsgårdar bör ha ett bra lokalklimat med minst 50 procent av gården solbelyst vid vårdagjämningen. Bullernivåerna på bostadsgårdar och i kvarter-sparker bör inte understiga 55dB(A) (Stockholms parkprogram, 2006)

BARN I STADEN

I det här kapitlet redovisas en bakgrund kring barns och ungdomars behov av och förutsättningar i den fysiska miljön. Den här bakgrundsbeskrivningen syftar till att ge läsaren en möjlighet att sätta sig in i hur det är vara barn i staden. Genom att själv anta ett barns perspektiv som utgångspunkt vid analyserna är det också lättare att själv se varför barns perspektiv är viktigt i planeringen.

Staden

Det är flera faktorer som påverkar barns möjligheter till en god uppväxt. Det man kan se är att barn mår bra när de är del av en trygg och social gemenskap och där närmiljön är tillgänglig för dem, där de kan röra sig tryggt. Den spatiala aspekten är alltså en viktig del i ett barns uppväxt. (Nordström, 2003)

Den täta innerstaden som uppväxtmiljö för barn har diskuterats på senare tid av barnforskare. Tät innerstad har inte uppfattats som en god uppväxtmiljö eftersom den inte har ansetts kunna skapa de förutsättningar som barn behöver. Främst för att det är svårt för barn att röra sig i den traditionella kvartersbaserade innerstaden, men också för att natur- och grönområden har varit barns ”traditionella” lekmiljöer finns inte finns tillgängliga i så stor utsträckning. (Nordström, 2003)

Samtidigt väljer allt fler barnfamiljer att bo kvar i innerstaden som ett aktivt livsstilsval. Föräldrarna framhåller att barn i staden utvecklar sin förmåga att hantera sociala relationer och att det är bra att barn tidigt blir kulturellt stimulerade. (Nordström, 2003) För ungdomar medger närheten till stadens kollektivtrafik och utbud en frihet och stora möjligheter till sociala kontakter. (Lieberg, 1992)

Då allt fler barn lever i den täta innerstaden och flyttar med sina familjer till nybyggda ”rutnätsstäder” är det viktigt att beakta barns intressen och att planera för att barn ska kunna få en god uppväxtmiljö, strukturen och den begränsade tillgången till stora naturområden till trots.

Barns lek och platser

Barn har ett stort behov av att leka för att utvecklas och behöver platser som är lämpliga för detta. Barn leker oavsett om miljön är planerad för det eller inte, de leker hemma, i sin närmiljö och längs med trafikerade gator, om detta är vägen till skolan. (Björklid, 2005) Forskning visar att barn som har tillgång till en skolgård som är generöst tilltagen, naturrik och varierad leker mer harmoniskt, med färre konflikter jämfört med barn som bara har tillgång till en naturfattig gård. Dessutom utvecklar barn på en naturrik skolgård en högre koncentrationsförmåga samt bättre motoriska färdigheter. (Grahm, 2003)

Barn har olika krav på sin utemiljö beroende på ålder. För yngre barn är den allra närmaste omgivningen viktig och de är känsliga för trafikbarriärer. Större barn behöver större ytor för att kunna springa omkring, spela boll eller cykla. De har även behov av att upptäcka egna platser som är fria från insyn, men som ändå ligger nära bostaden. För att finna platser för speciella aktiviteter såsom till exempel att åka pulka är de äldre barnen beredda att ge sig av en längre sträcka. (Berglund och Jergeby, 1989) Ungdomar kan röra sig över stora områden för att finna sina platser. (Lieberg, 1992) Se även vidare under ”ungdomar”.

De öppna fritidsverksamheterna, parklekarna, är en stor tillgång i Stockholm. Här är leken varierad och trygg och flickor och pojkar leker mer tillsammans. (Björklid, 2005) Forskning visar att platser som tilltalar vuxna automatiskt är mer attraktiva för barn. Att kunna etablera nätverk under tiden de är ute med sina barn är betydelsefullt för vuxna. (Björklid, 1980).

Trafik och gränsdragningar

Små barn har ingen möjlighet att klara sig på egen hand i trafiken eftersom de inte har erfarenhet, tillräckliga simultankapaciteten eller vidseendet för att bedöma riskerna. Först vid tolv års ålder börjar ett mer abstrakt synsätt utvecklas, vilket gör att de

kan bedöma trafiken (Vägverket, 2000). Därför bli konflikten så tydlig mellan det samtida planeringsidealet ”rutnätsstaden” och barns intressen. Gatorna kring bostadskvarteren utgör barriärer för barn mellan bostaden och målpunkter som ligger utanför den egna bostadsgården. Deras möjlighet att röra sig i sin närmiljö på egen hand begränsas och de blir hänvisade till ett äldre syskons eller en vuxens sällskap högt upp i åldern. Speciellt begränsade blir åldersgruppen 11-12-åringar som har ett större behov av att röra sig längre sträckor bort från hemmet men inte är helt mogen för att klara trafiken. (Berghlund och Jergeby, 1989).

Många föräldrar inser riskerna i trafiken, vilket leder till att allt större andel barn skjutsas till skola och förskola. Studier visar att barn i åldern 7-9 år i mycket högre grad (95 procent av de tillfrågade) går själva till skolan i trafikseparerade områden jämfört med (50 procent av de tillfrågade) i innerstaden. Få barn i 12-årsåldern tillåts cykla på egen hand i staden. Orsaker uppges vara en komplex trafikmiljö och att cykelbanorna inte bildar ett sammanhängande nät, utan barnen tvingas cykla med övrig trafik. Även de gränser som föräldrarna sätter för sina barn begränsar deras rörelsefrihet, vilket påverkar hur de använder sin närmiljö, vilket i sin tur påverkar deras frigörelseprocess, utveckling och rumsliga uppfattning. (Björklid, 2005)

Skola

Barnens väg till skolan är viktig. När trafiken ökar minskar möjligheten för barn att själva ta sig till och från skolan. Det har även blivit uppmärksammat på senare år att när fler föräldrar skjutsar sina barn till skolan uppstår trafikchaos vid hämt- och lämningsplatsen, vilket minskar säkerheten för de barn som fortfarande tar sig till skolan till fots eller på cykel. Utemiljön kring skolan har oftast inte planerats för att föräldrar ska hämta och lämna sina barn med bil. Undersökningar visar att om skolvägen uppfattas som säker med ett sammanhängande cykelvägnät och säkra övergångar så ökar andelen barn som tar sig till skolan på egen hand. (Vägverket, 2006)

Med ett ökat tryck på friytorna i Stockholm är en av de svåraste frågorna i planeringen vilket utrymme som är skäligt för skol- och förskolegårdar. Som tidigare nämnt visar forskning att om skolgården är av hög kvalitet (stor, mycket naturmark och varierad) är barns fysiska och psykiska hälsa bättre jämfört med de barn som har tillgång till en skolgård av sämre kvalitet. I socialstyrelsens rekommendation från 1987 anges att förskolebarn bör ha minst 40 kvm friyta per barn. (SBK, 2007) Normer för skolgårdens ytkrav togs bort helt 1991 för att större fokus skulle ligga på skolgårdens kvalitet. (Lenninger, 2008) Det finns alltså

idag inte några fastställda normer för hur många kvadratmeter skolgård varje barn bör ha tillgång till. En genomgång av tillgängliga friytor på ett antal skolor i Stockholm visar att det finns stora skillnader mellan innerstadsskolor och ytterstadsskolor (se bilaga 2). I ytterstaden har flertalet skolor gårdar som utan svårighet kan tillgodose barnens behov på utemiljön. Ofta finns närliggande natur-, park- och idrottsområden som kan utnyttjas som komplement till den egna gården. I innerstaden är möjligheterna mer begränsade då både skolgårdarna är mindre och verksamheterna som delar dem är fler. Många innerstadsskolor använder närliggande friytor för sin dagliga utevistelse. Detta kan vara en väl fungerande lösning men i vissa fall har dock problem uppstått i form av konflikter med boende och stort slitage av parker som inte är anpassade för stora mängder barn. (SBK, 2007)

För föräldrarna har i några fall tillgången till skolgård blivit en viktig fråga. Som exempel kan nämnas Vittraskolan i Hammarby Sjöstad där planerna på att bygga ut skolan har stött på stort motstånd från föräldrar. Anledningen är främst att de upplever att skolgårdens yta skulle bli för liten. Här har även konflikten mellan olika intressen i utemiljön blivit tydlig när Ekbacken som är ett naturreservat slits hårt när den används som kompletterande yta för eleverna. (www.skolbygget.se)

Buller

Barn är även känsliga för avgaser och buller från trafiken. Luftföroreningar skadar barn vid relativt låga nivåer och forskningen visar på ett tydligt samband mellan astma och ökade luftföroreningar. (Björklid, 2005) Barn är särskilt känsliga eftersom deras lungor växer. Buller kan leda till oro och koncentrationssvårigheter. (Vägverket, 2002) Vid bullernivåer över 65 dB(A) försämras barns inlärningsförmåga. (Boverket, 2004)

Ungdomar

Ungdomar har en helt annan räckvidd än barn när de rör sig i staden och de kan på egen hand upptäcka sina omgivningar. Kollektivtrafiken är här också betydelsefull för den egna friheten eftersom ungdomarna inte är beroende av att en förälder skjutsar dem. (Lieberg, 1992)

Forskaren Mats Lieberg pekar på att ungdomar har ett behov av att vistas dels på reträttplatser där de kan vara ifred och vara oövervakad av vuxna, dels interaktionsplatser för att mötas och synas. Han jämför ungdomars beteende med ett scenbygge.

Ibland har ungdomar behov av att vara i kulisserna och ”öva sig” och ibland behöver de vara på scenen och visa upp sina färdigheter och träffa andra. (Lieberg, 1992) Att besöka ungdomsgårdar är en populär aktivitet under de kalla månaderna i Stockholms innerstad. En konflikt mellan ungdomars intressen och andra grupper ligger i att ansamlingen av ungdomar kan förknippas med problem såsom fylleri och nedskräpning. Det kan göra att ungdomars platser inte värderas högt av planerare. (Lind m.fl., 2002)

BESKRIVNING AV PLANOMRÅDET

Struktur

Strukturplanen för Årstafältet utgår från en rutnätsmodell där gator omgärdar kvarteren. Bebyggelseområdena är koncentrerade till den norra och västra sidan av planområdet och är kopplade till den befintliga bebyggelsen i Årsta och Östbergahöjden. Den återstående delen av Årstafältet utvecklas till en stadsdelspark.

En huvudgata löper genom området centrerad till mitten av bebyggelsen. Från tvärbanestationen Årstafältet löper ett öppet, offentligt stråk ner som en infångande "tratt" till den nya Årstaparken. Mellan den nya bebyggelsen och parken föreslås två bryggor: parkbryggan som möter parken i norr och aktivitetsbryggan i väst. På aktivitetsbryggan finns platser för lek och spontanidrott.

Kvarteren varierar i längd och bredd från ca 30 till ca 100 meter. Närmast parkens norra sida är kvarteren mindre i utbredning och byggnaderna ställs direkt på parkbryggan. Planen är schematiskt framställd och husen har en mer principiell redovisning som visar husens variation avseende typ och volym. Höjden på husen avses variera mellan 2 och 14 våningar. Garage planeras under kvarteren, men med gårdarna i gatunivå, det vill säga gårdarna kommer inte att placeras en våning upp i förhållande till omgivande mark.

Friytor

Årstafältet som har gett namn till projektet är den i särklass viktigaste friytan inom området. Parken har idag en extensiv karaktär och i det framtagna förslaget visas att de öppna ytornas karaktär kommer att bevaras till stor del. Picknickytor, möjligheter till odling, ett skogsparti, en 4H-gård och utvecklade dagvattensystem är några av den utvecklade parkens innehåll. Parkens storlek (ca 30 hektar) och läge gör att den kommer att ha stor betydelse för boende även utanför Årstafältet. En mindre kvarterspark föreslås i områdets västra del i korsningen mellan huvudgatan och den västra infartsgatan. Den nya skolans skolgård avses fungera som en kvarterspark de tider då skolan är stängd. Intill Östbergahöjden ligger Kvarnbacksskogen (kartans namn)/ Luffarskogen (barnens namn) som används som lekskog av skolbarnen här.

Bostadsgårdar

Eftersom kvarterens utformning är schematiskt framställd i strukturplanen är även gårdarnas utformning schematiskt redovisade i det här skedet. En tydlig avskiljning mellan den privata gården och den offentliga gatan poängteras i planprogrammet. Gemensamma mötesplatser för de boende i kvarteret och småbarnslek planeras på gårdarna.

Trafik

Trafiken kring Årstafältet är idag påtaglig eftersom området ramas in av Huddingevägen, Östbergavägen, Åbyvägen, Åbymotet och tvärbanan. För trafiken inom den föreslagna bebyggelsen föreslås hastigheten på lokalgatorna generellt ligga på 30 km/h med undantaget för huvudgatan som skyltas till 50 km/h. Gatorna planeras i första hand för fotgängare och cyklister och i andra hand för bilar. Samtliga gator flankeras av träd och vegetation. I "Trafikanalys för Årstafältet" (2009) rekommenderas åtgärder för att hastighetssäkra korsningarna vid huvudgatan för att öka säkerheten för fotgängare och cyklister. Planskilda korsningar finns vid Valla Torgs tvärbanehallplats, från Årsta torg under tvärbanan, flera vid Åbyvägen samt vid södra delen av Årstafältet under Huddingevägen.

Barns målpunkter

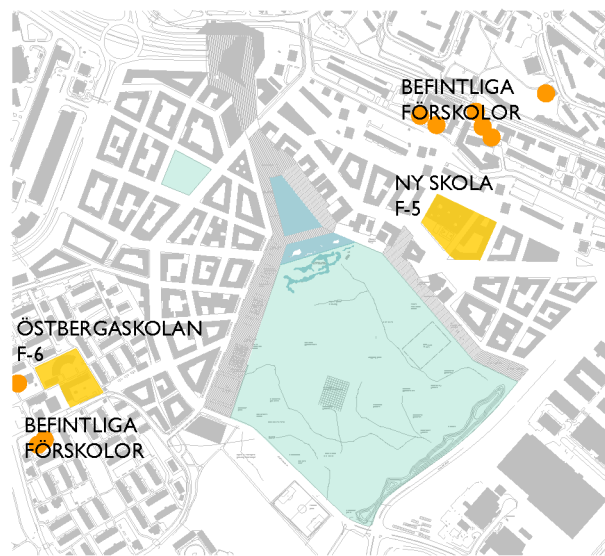
En skola (F-5) planeras inom planområdet i direkt anslutning till promenadstråket från hållplatsen vid Valla Torg. Den befintliga Östbergaskolan (F-6) ligger i anslutning till det stråk som planeras mellan Östberga och Årstafältet. Även flera av Östbergas befintliga förskolor ligger i anslutning till stråket mellan Östberga och Årstafältet. Inom den nya bebyggelsen planeras ett flertal förskoleavdelningar. Deras placering är dock inte klar i nuläget.

Utmed västra delen av parken ligger den tidigare nämnda aktivitetsbryggan med olika attraktionspunkter för barn och ungdomar. Planprogrammet har en uttalad ambition om att platsen kommer att utgöra en målpunkt för barn och ungdomar, även för dem som bor utanför stadsdelen. Den stora gröna parkdelen och 4H-gåden utgör också mycket viktiga målpunkter.

När många barn väljer skola utanför sitt eget bostadsområde och transporterar sig med kollektiva färdmedel kommer även tvärbanehallplatsen vid Valla torg att utgöra en viktig målpunkt för skolbarn.

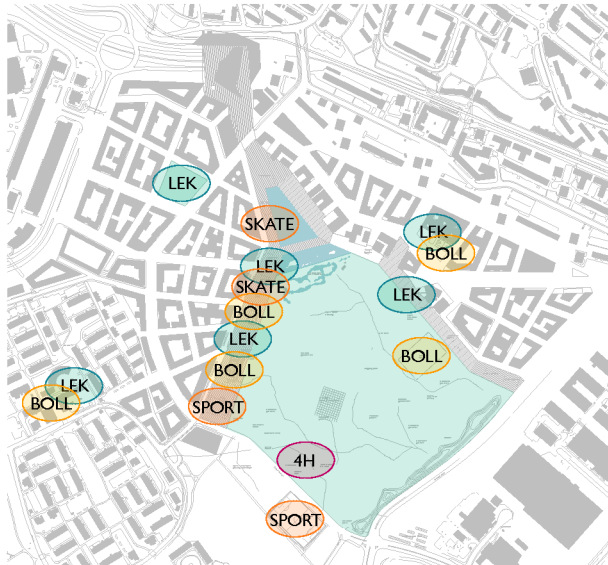
MÅLPUNKTER BARN OCH UNGDOMAR

Skolor och förskolor

Busshållplatser och tvärbanans hållplatser

Aktivitetsytor för barn och ungdomar

ANALYS

I det här kapitlet analyseras strukturplanen för Årstafältet utifrån barns och ungdomars perspektiv. Det betyder att forskning och kunskaper kring barns och ungdomars behov och förutsättningar ligger till grund för analyserna. Utöver strukturplanen har rapporterna ”Trafikanalys Årstafältet”, ”Bullerutredning Årstafältet”, egna observationer på platsen samt samtal med Anna Forsberg och Katarina Borg utgjort underlag för analyserna.

Friytor och tillgänglighet

Tillgången till friytor och brukarvärden kommer att bli god för dem som kommer att bo på Årstafältet. Det är främst Årstafältet som ger den goda tillgången och tillgängligheten. Parkens storlek medger att mer exklusiva värden såsom rofylldhet och en känsla av rymd och frihet kan skapas. Samtidigt kan många andra värden samsas på samma friyta. Årstafältet rymmer både djurhållning, kontakt med vatten, lek, picknick och promenader. Parken är också till stora delar extensiv till sin karaktär. Det gör att det finns plats för mer oöm och friare lek. Även andra stadsdelar kan dra nytta av Årstafältets rekreativa möjligheter. Parken nås inom 1 km från de kringliggande stadsdelarna Årsta, Östberga, Stureby, Enskede gård och Enskedefältet.

Det finns en antydning till två stråk dit skolorna och förskolorna i området har koncentrerats. Östber-

gahöjdens förskolor linjerar med Östbergaskolan och de befintliga förskolorna kring Valla torg ligger längs samma stråk som den planerade skolan på Årstafältet. Närmast Årsta ligger förskolor och skolor nära tvärbanehallplatsen. Ur ett barnperspektiv är placeringen genomtänkt eftersom det dels blir lätt för en förälder att hämta eller lämna sina barn och sedan ta sig vidare till arbetet, dels gör det underlättat det för skolbarn att ta sig till skolan på egen hand även om de bor längre bort.

För barn och ungdomar i Valla kommer avståndet till Årstafältet att öka när området närmast Valla bebyggs. Idag är det största avståndet till fältet 200 meter. När fältet bebyggs kommer det avståndet att dubblas. Det finns dessutom sedan tidigare planer på att bygga bostäder på Valla parklek, där det även ryms skateboardramper. Placeringen av den nya skolan har tagit hänsyn till att barnen och ungdomarna i Valla kommer att få en försämrad tillgång till friytor. Tanken är att skolgården ska fungera som en kvarterspark när inte skolverksamheten är igång. Placeringen är genomtänkt eftersom skolan ligger i ett högfrekventerat stråk från Valla. Sammanlagt försämrars dock tillgången och tillgängligheten till lek och offentliga parker för barn- och ungdomar i Valla jämfört med idag. Den del av Årstafältet närmast Valla är också det område som Årstaskolbarnen under workshopen önskade

bevara som park när Årstafältet bebyggs. (Se även bilaga 1)

Det kommer även att bli en längre sträcka för att ta sig till från vissa delar i Östberga till Årstafältet. I planen redovisas dock en tydlig ambition om att kopplingen mellan fältet och Östbergahöjden samtidigt ska förbättras. Vid områdets ursprungliga huvudentré är avståndet till fältet detsamma som idag. Men att uppnå en god tillgänglighet mellan Östberga och Årstafältet är en extra utmaning eftersom det här finns dubbla barriärer, både i form av en väg och av en befintlig höjdskillnad på 10 meter.

Planstruktur

Den största konflikten mellan barns intressen och planförslaget ligger i själva planstrukturen. Strukturen som föreslås är ett rutnätssystem där gator omgärdar mer eller mindre slutna bostadskvarter. Det gör att det mellan barns målpunkter, bortanför den egna bostadsgården, och barnens hem alltid finns en trafikerad väg. Det gör att barns möjlighet att på egen hand röra sig mellan olika platser begränsas med förslagets struktur.

Bostadsgårdar

Den egna bostadsgården blir med bakgrund av planstrukturen ett mycket betydelsefullt lekut-

rymme för barn. Det är därför viktigt att bostadsgårdarna blir tillräckligt stora och ljusa och att de medger att barn vistas och använder gården. Är utrymmet på gården för litet kan barns lek uppfattas som störande och påträngande för andra boende och det kan leda till konflikter kring hur ytan ska användas. I planförslaget är kvarteren endast schematiskt redovisade vilket gör att det är svårt att bedöma gårdarnas kvalitet. Principen med stora variationer i byggnadshöjderna samt antydan till öppningarna i kvarteren gör dock att det finns förutsättningar att skapa goda ljusförhållanden på gårdarna. Planprogrammet redovisar även kvarter med garage placerade helt under husen där gården ligger i samma nivå som gatan. Att gården ligger i marknivå är att föredra framför upphöjda gårdar, då både kvaliteten på och tillgängligheten till gården blir mycket bättre.

Byggnaderna på parkbryggan saknar egna gårdar. Den avsaknaden av lekmöjligheter nära bostaden är en stor brist för små barn. Det är dock i nuläget oklart vilken typ av verksamheter som kommer att rymmas i byggnaderna.

Behovet av att ha en helt omgärdad gård skiljer sig åt i olika åldrar. Planen redovisar helt slutna plank, häckar eller staket kring gårdarna. För mindre barn och för deras föräldrar är det en trygghet med en

avgränsning mellan gården och gatan. Äldre barn föredrar mer öppna gårdar eftersom de då kan leka på olika gårdar utan att mötas av slutna plank eller låsta grindar.

Friytor

Aktivitetsbryggan

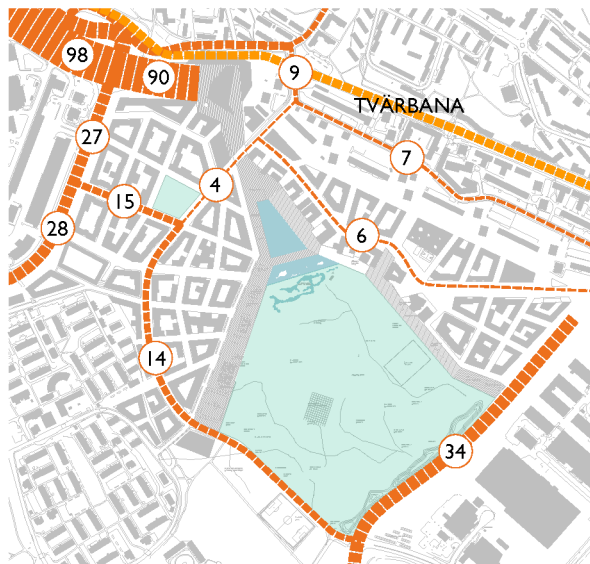
På Årstafältet koncentreras olika barn- och ungdomsaktiviteter längs aktivitetsbryggan utmed västra sidan av parken. Läget ger goda solförutsättningar på förmiddagarna och god tillgänglighet till den stora grönytan. Aktivitetsbryggan linjerar med stråket från Östberga höjden, vilket underlättar tillgängligheten för ungdomar som bor i här. Platsernas utrymme för spontana sporter och lekar möjliggör också att de ungdomar som inte är kopplade till en organiserad idrottsförening får en chans att vara aktiva och röra på sig. Alla barn har också tillgång till den attraktiva aktivitetsbryggan eftersom den ligger tillgänglig för alla på en offentlig plats. Koncentrationen av attraktiva barn- och ungdomsplatser och en uttalad ambition om att platsen ska locka besökare även utanför den egna stadsdelen ger goda förutsättningar att aktivitetsbryggan kommer att vara den plats utomhus där barn och ungdomar träffar kompisar, leker, rör på sig och känner sig hemma. Satsningen har också svarat direkt på önskemålen om fler aktiviteter på Årstafältet från barn och ungdomar i Östberga och

Årsta som framkommit under workshops under programskedet. Det faktum att aktivitetsstråket placerats i stråket mellan Östberga och Årsta ger större försättningar för att öka integrationen i området.

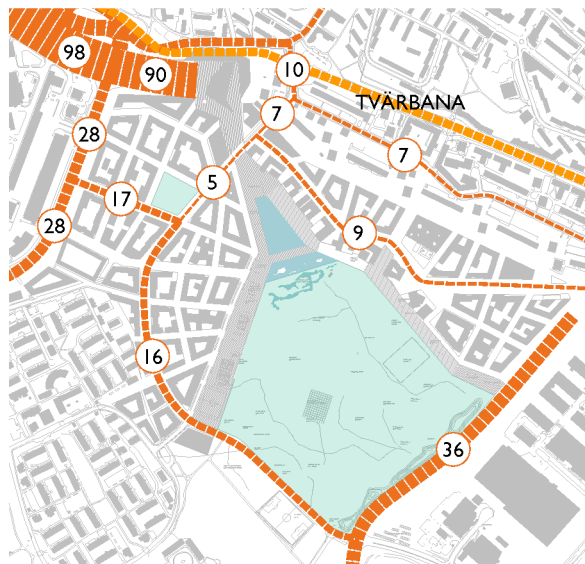
Aktivitetens utformning är intressant att diskutera. Aktivitetsbryggan ligger i direkt kontakt med en trafikerad gata med kantstensparkering. Trafiken utgör i sig en barriär som förstärks av de parkerade bilarna. De gör att barn, som inte ser över bilarna, har svårare att avgöra om det är möjligt att korsa gatan på ett säkert sätt. På aktivitetsstråkets östra sida löper ett vattendrag. Vattnet gör att kontakten med resten av parken blockeras. Som tidigare diskuterats är den varierade naturleken en stor tillgång i barns lek. I förslaget når barn inte den gröna ytan utan att passera vattendraget. De anvisade ytorna i aktivitetsstråket har således element som begränsar barns rörelse på båda sidorna, vilket inte är tillfredsställande med tanke på den stora satsning på barns utemiljö som aktivitetsytan utgör. Planen visar en skiss över placeringen av olika platser som är anpassade efter olika åldersgrupper. Stråkets utformning är en skiss varför det är svårt att bedöma de olika platsernas kvaliteter och sambandet dem emellan.

Koncentrationen av barn och ungdomars platser kan eventuellt skapa en konflikt med bryggans

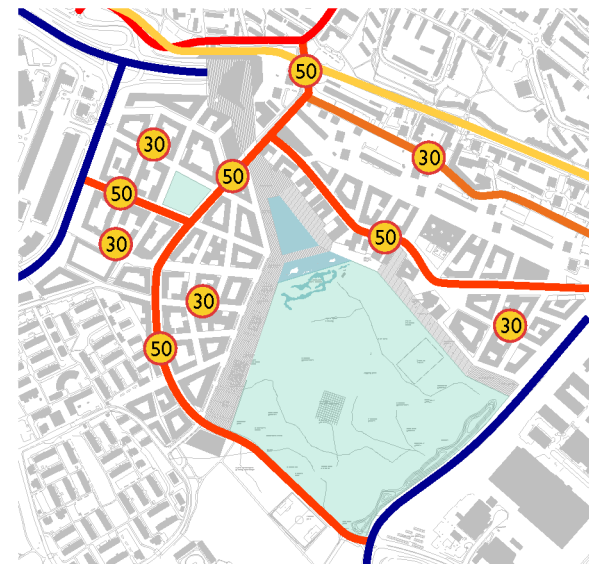
TRAFIK OCH BARRIÄRER

*Framtida trafik, scenario låg. Antal tusen bilar/dygn.
(Trafikanalys Årstaområdet, 2009)*

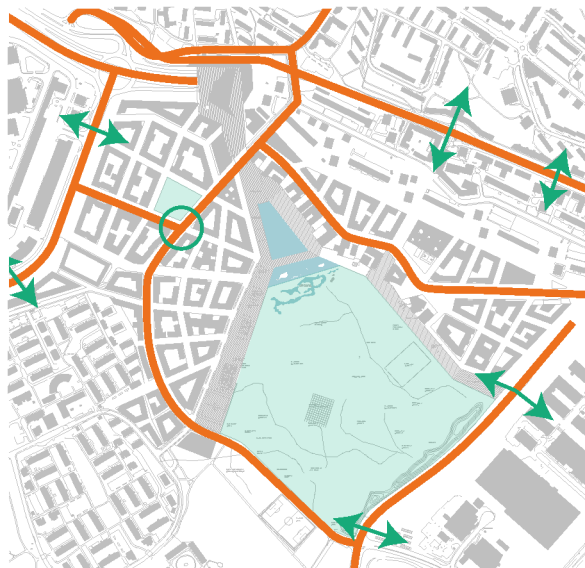
*Framtida trafik, scenario hög. Antal tusen bilar/dygn.
(Trafikanalys Årstaområdet, 2009)*

*Hastighetsbegränsningar
(Trafikanalys Årstaområdet, 2009)*

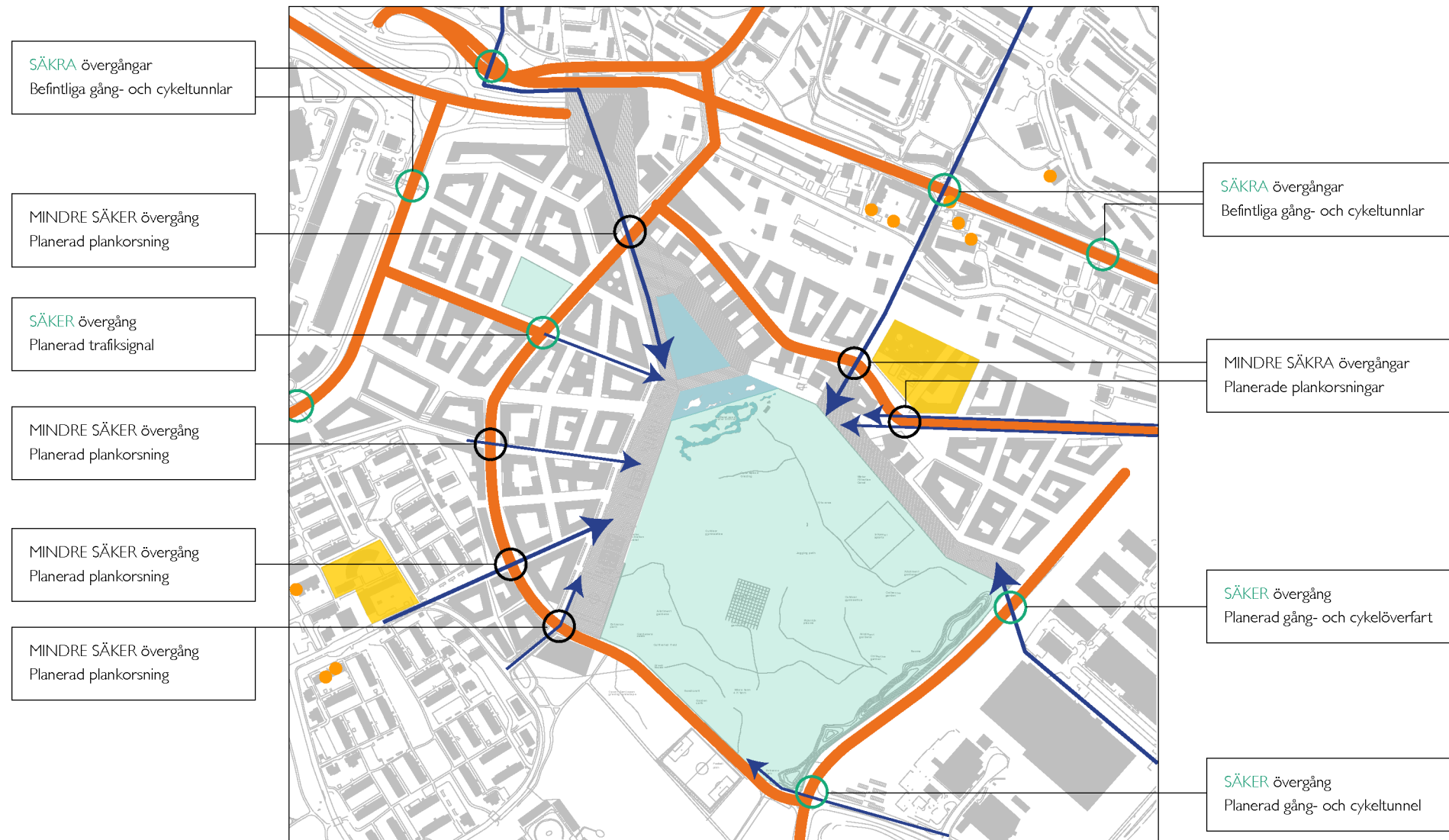

*Barriärer. Tvärbanan, vägar med mer än 8000 fordon/
dygn eller hastighetsbegränsning 50km/h eller högre visas.*

Säkra korsningar, dvs. planskilda eller ljusreglerade.

KRITISKA PUNKTER MELLAN BARNNS MÅLPUNKTER

funktion som entré från väst. Platser där barn leker kan ibland uppfattas som skräpiga med kring-spridda pinnar och löst lekmaterial. Även koncentrationen av barn och ungdomar kan göra att den vuxne känner sig utesluten från platsen. En lekplats kan bli än bättre utnyttjad om den även attraherar vuxna. Om en plats uppfattas som meningsfull att vistas på även för den vuxne är det troligare att de väljer den platsen eller stannar kvar längre när man är ute tillsammans med sina barn. I kapitlet ”Inför kommande etapper” diskuteras hur ytan kan få förbättrade funktionalitet ur ett barnperspektiv.

Kvartersparken

Kvartersparken som är placerad i planens västra del ligger i en strategisk punkt, med god åtkomst från viktiga stråk. Det gör att det är lätt att gå förbi platsen på väg hem från olika aktiviteter. Närmast de två större vägarna är korsningen signalreglerad vilket ger bättre förutsättningar för att barn ska kunna ta sig till parken. Det är svårt att bedöma innehållet i parken, eftersom den är schematiskt framställd.

Kvarnbacksskogen/Luffarskogen

Mellan Östberga och Årstafältet ligger Kvarnbacksskogen (kartans namn)/ Luffarskogen (barnens namn) som är en populär lekskog för barnen i Östberga. Skogsbacken har bevarats i sin helhet, vilket

är tillfredställande ur Östbergabarnens perspektiv. En bollplan har placerats i slänten närmast Östbergavägen. Placeringen invid en redan använd och omtyckt plats är genomtänkt, men det topografiska läget gör platsen mindre åtkomlig.

Trafik

Kritiska korsningar

Som tidigare diskuterats utgör rutnätsstrukturens genomgående gator en begränsande faktor i barns möjlighet att röra sig fritt på egen hand. För att analysera var de mest problematiska korsningarna finns har gatunätets barriärverkan bedömts mer detaljerat. Gator har klassats som en barriär om trafikflödena är 8 000 fordon/ dygn eller mer samt om hastigheten är 50 km/h eller högre. Även den spårburna tvärbanan har ansetts utgöra en barriär. De stråk som antas användas mest flitigt av barn är samtliga stråk från Östbergahöjden, huvudstråket från väst förbi kvartersparken, stråket från Årstafältets hållplats, stråket från Valla och Årsta torg, Göta landsväg samt stråken från Enskedefältet. Vägverkets norm för att en övergång ska antas vara säker är att de antingen är planskilda eller att hastigheten är 30 km/h eller lägre. (Vägverket, 2006) I den här analysen har även den signalreglerade korsningen ansetts vara säker. Resultatet redovisas i diagrammen intill. Samtliga kritiska övergångarna härrör från korsningen av huvudstråket.

Cykelbanor

För barn är lösningen med cykelstråk som är separerade från bilvägar ett säkrare alternativ framför cykelbanor integrerade i vägen. Båda alternativen redovisas i rapporten ”Trafikanalys Årstafältet”.

Kollektivtrafik

För ungdomar är tillgång till fungerande kollektivtrafik en frihet. Kollektivtrafiken i Östberga kan bli bättre. Den föreslagna sträckningen till Hornstull var inte en linje som ungdomarna själva önskade. Ungdomarna föreslog istället en linje mellan Östberga och Slussen.

Skolor och förskolor

Skola

Den planerade skolan på Årstafältet är utformad som ett stort kvarter där skolbyggnaderna omsluter en grön gård. Det är idag inte fastställt hur många barn som kommer att gå i den nya skolan. Det gör att den är svårt att bedöma skolgårdens kvalitet. Som tidigare diskuterats finns idag inga riktlinjer för hur stor en skolgårds yta bör vara. Det är dock troligt att skolgårdens yta kommer att understiga de av Socialstyrelsen uppställda normerna på 40 kvm per förskolebarn från 1987. På Årstafältet ligger skolans eventuella kompletterande ytor på andra sidan huvudstråket som måste passeras på väg mot parken.

SAMMANFATTNING ANALYS MINDRE BARN

+ Kvartersparken ligger i ett tillgängligt läge där många antas passera förbi. Det gör att det blir lättare för föräldrar att stanna till på väg till eller från arbetet.

- Dagvattendamm och vattendragen utgör ett farligt inslag i parken.

- Trafiken utgör ett farligt inslag i området.

Bostadsgården utgör ett mycket viktigt lekutrymme.

SAMMANFATTNING ANALYS SKOLBARN

SAMMANFATTNING ANALYS UNGDOMAR

Aktivitetsstråket skulle kunna fungera som en mycket attraktiv kompletterande yta, eftersom den är anpassad till barn och ungdomar och har bäst solförutsättningar under förmiddagarna. Men eftersom de båda närliggande skolorna ligger på mer än 200 meters avstånd är det dock mindre troligt att aktivitetsytan i praktiken kommer att kunna fungera som en kompletterande yta för skolbarn på dagarna.

Förskolor

Förskolornas placering finns idag inte anvisade i planen för Årstafältet. Det är därför svårt att bedöma förskolebarnens miljöer och möjligheter utevistelse under dagtid. En konsekvens av att förskoletomterna inte finns anvisade är att förskolornas ytkrav kan ifrågasättas när utrymmen som planlagts för andra ändamål kan komma att tas i anspråk.

Ungdomsgård

Anvisade mötesplatser för ungdomar under vinterhalvåret, såsom till exempel en ungdomsgård, är ett stort värde. Mellan Östbergahöjden och aktivitetsstråket finns en idrottshall/ aktivitetsbyggnad planerad. Det betyder att det finns utrymme för ungdomsgård inom planområdet, vilket är tillfredställande. Placeringen närmast Östbergahöjden är

också genomtänkt eftersom behovet av en plats att hänga på för ungdomar är störst här. (Se vidare bilaga 1 under "Ungdomar")

Buller

Det är svårt att avgöra exakta bullernivåer på Årstafältet eftersom bullerutredningen utgår ifrån ett obebyggt scenario. Bedömningen är ändå att bullernivåerna på Årstafältet kommer att ligga inom rekommenderade nivåer för näst intill hela området. På de två anvisade platserna för bollspel på vardera sidan om Östbergavägen beräknas bullernivåerna överstiga maximalt rekommenderade nivåer; 55dB(A). Se även rapporten "Bullerutredning för Årstafältet".

INFÖR KOMMANDE PLANERING

I det här kapitlet ges konkreta förslag på vad som är viktigt att ta med sig till kommande etapper i planarbetet. Utgångspunkten är att förslagen inte förändrar planens grundstruktur utan snarare visar hur de redan planerade ytorna kan optimeras för att bli än bättre ur ett barn och ungdomsperspektiv.

Barnstråk

I den fortsatta planeringen föreslås att de viktigaste stråken för barn benämns ”barnstråk”. Trafiksäkerhetsanpassningar i gatunätet koncentreras till barnstråken. Fokus på gående framför bilister kring barnstråken gynnar alla som rör sig längs dem. Barnstråken är desamma som de stråk som antas vara de mest frekventerade. Ytterligare målpunkter och vistelseplatser för barn placeras med fördel i eller i anslutning till stråken, till exempel förskolor. Angöring med bil till förskolor placeras lämpligtvis vid sidan av barnstråken, inte i dem.

Aktivitetsbryggan

Aktivitetsbryggan är ett tilltalande exempel på hur ytor kan programmeras för att öka attraktionskraften och därmed göra det troligt att fler använder, rör sig och möts i stadens offentliga rum. De höga ambitionerna gör det därför extra angeläget att utforma aktivitetsbryggan så att den tjänar sitt syfte. Inför kommande planering föreslås därför att aktivitetsbryggans utformning ses över i sin helhet.

Delar som kan utvecklas är hur de programmerade ytorna på bryggan samspelar med varandra och med den gröna delen av parken. Funktionerna längs aktivitetsbryggan kan blandas upp med platser som även tilltalar/ fungerar för vuxna, dels för att vuxna ska ha något att göra medan de går med barnen till lekplatsen, dels för att flera olika grupper skapar en tryggare miljö längs den attraktiva kanten av parken. Aktivitetsytan bör också hålla som entré till parken västerifrån även om det ser ”nerskräpat” ut med löst lekmaterial. Vattnet som flankerar aktivitetsdäckets östra kant utformas så att det inte utgör en risk för barnen som vistas på aktivitetsbryggan. Vattenkontakt kan också utgöra ett stort värde för barn om det utformas på ett genomtänkt sätt. Att planera för aktiviteter som fungerar under vinterhalvåret, såsom pulkaåkning, är också en viktig aspekt att ha med sig. En annan aspekt är att se till att spontanaktivitetsytorna kan rymma aktiviteter som lockar både pojkar och flickor. Ett exempel på en aktivitet som skulle kunna rymmas utmed bryggan är en klassisk parklek. Här leker både flickor och pojkar mer med varandra och parkleken rymmer även vuxen personal.

Ungdomars platser kan placeras så att de inte stör andra besökare i parken. Den nedre delen av aktivitetsytan som vetter mot Östbergavägen bör skärmas mot buller.

Vad gäller en större struktur bör möjligheten att ta bort vägen som flankerar parken undersökas. Här är det viktigaste att kantstensparkeringen försvinner, som blockerar entrén till parken för alla besökare, inte bara barn.

Slutligen är det viktigt att det finns medel för skötsel av platserna så att aktivitetsbryggan blir skött och omhändertagen på lång sikt.

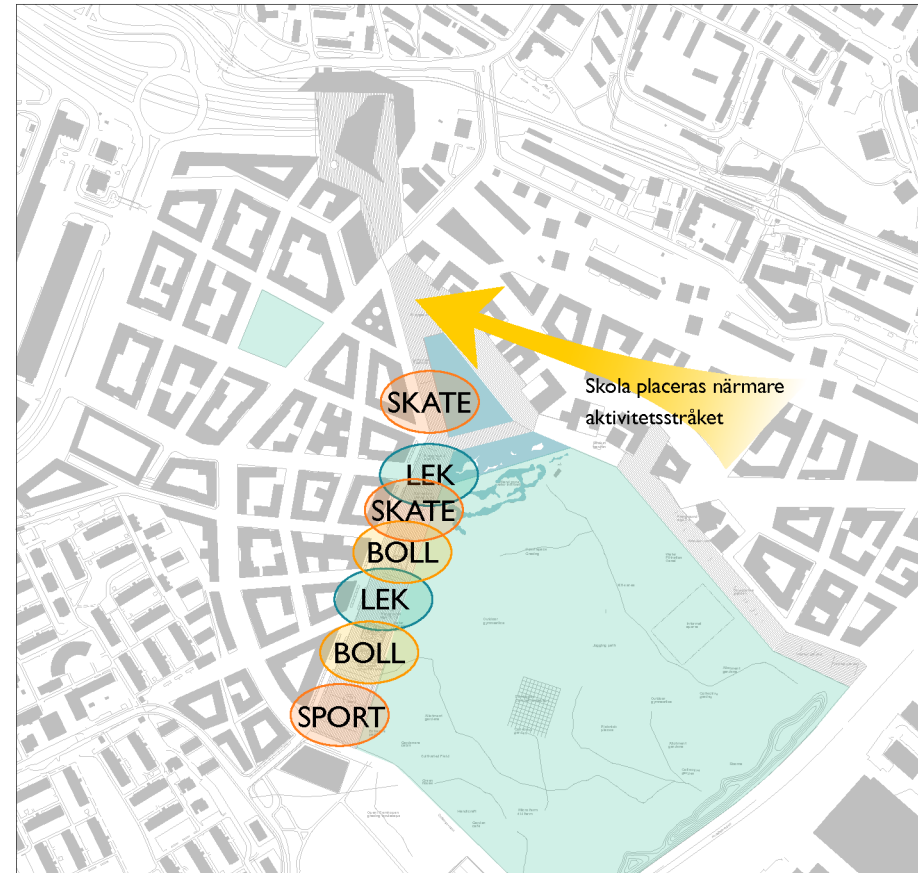
Nya Årstaskolan

Det är önskvärt att det i kommande etapper sätts ett maxtak för antalet elever på skolan som utgår från tillgänglig yta skolgård. Det finns ett exempel från 1992 där yrkesinspektionen slog fast att 15 kvm per elev var ett minimikrav för en mellansta-dieskola i Malmö där skolgårdens yta riskerade att minska. (Lenninger, 2006) Om arealen skolgård per barn drar sig ner mot 15 kvm är det viktigt att Årstafältet kan användas som kompletterande vistelseyta och att det går lätt att ta sig dit. En mer optimal placering av skolan är i direkt anslutning till Årstafältet så att barnen inte behöver passera den trafikerade huvudgatan på väg till parken. Eftersom det i aktivitetsstråket finns en stor yta anvisad för just barn och ungdomar borde ytorna kunna om disponeras eller placeringen av skolan kunna justeras så att de generösa och påkostade ytorna kan användas på dagarna när

SÄKRA BARNSTRÅK

OPTIMERADE YTOR

flest barn är ute. Det är snopet för skolan att ha attraktiva ytor inom samma planområde, fast i ett läge som är för långt bort. Eftersom det är viktigt att hushålla med de värdefulla friytorna när staden förtätas föreslås därför att skolbyggnaden flyttas så att skolbarnen får tillgång till aktivitetsbryggan även på förmiddagarna på vardagarna. Skolan nya placering föreslås till korsningen mellan parkbryggan och aktivitetsbryggan. Läget gör att skolbarnen fortfarande lätt kan ta sig till skolan med kollektiva färdmedel eftersom hållplatsen "Årstafältet" ligger i nära anslutning. Läget gör också att ett visst folkliv adderas till den centrala mötesplatsen i planområdet även dagtid.

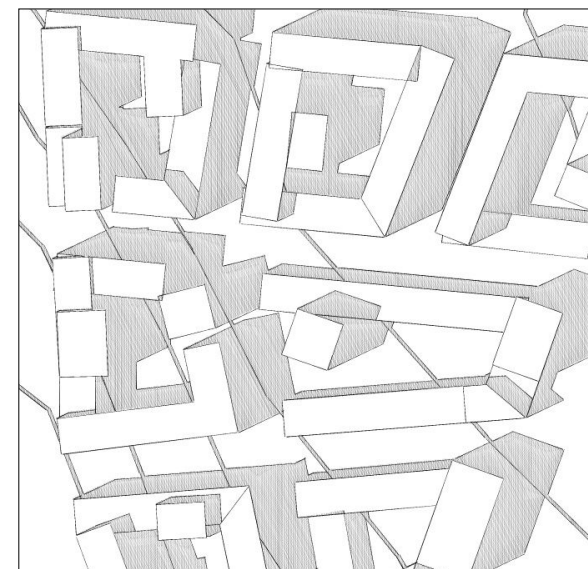
För att skapa en attraktiv vistelsemiljö på själva skolgården föreslås att den får en omsorgsfull utformning. På små ytor ökar slitaget och skötselkostnaderna och gårdarnas utformning riskerar att rationaliseras med bland annat högre andel hårdgjord yta. I Malmö har planerare uppmärksammat

att det även på relativt begränsade ytor kan finnas förutsättningar att skapa flersidiga, kreativa och fungerande miljöer för lek och lärande. Här har ett antal "kvalitetsindikatorer" tagits fram, vilka kan fungera som stöd vid bedömning i planläggning och bygglov;

- Variation – hur stor är möjligheten till olika typer av upplevelser?
 - Zoner – kan olika delar av gården användas på olika sätt?
 - Kontroll – har gården mer "offentliga" och mer "privata" delar?
 - Element – vilka ingående element finns på gården? (öppna ytor, hårdgjorda ytor, sandlådor, sittplatser, grönytor, träd, buskage, fasta redskap, lösa redskap, skyddade lägen)
- (SBK, 2007)

Bostadsgårdar

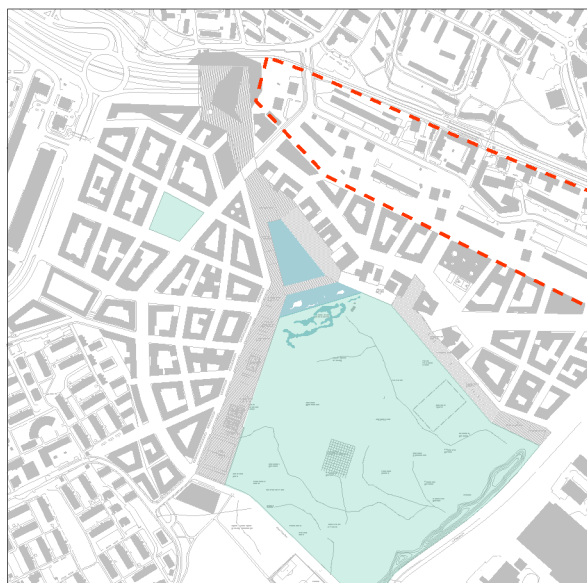
Gårdarnas utformning måste medge att barn tar plats och leker på gården. För att säkerställa en hög kvalitet på gårdens utformning kan olika kvalitetsparametrar tas fram för de kommande etapperna. En kvalitetssäkring skulle till exempel kunna vara att fråga sig om det är möjligt att bygga en koja på innergården.

Exempel på hur lägre bebyggelse och öppningar i kvarteren kan skapa förbättrade ljusförhållande på gårdarna.

Valla

Eftersom tillgången och tillgängligheten till friytor försämras för barn och ungdomar i Valla föreslås en mer detaljerad översyn för områdets friytor. För att lättare komma åt den nya skolgården/kvartersparken är det en fördel om skolgården öppnar sig ut mot barnstråket utan att skymmas av skolbyggnader.

Område med försämrad tillgång och tillgänglighet till friytor som ses över.

REFERENSER

Barnperspektiv i Vägverket Region Stockholm,
Vägverket Region Stockholm, Solna, 2002

Björklid, P., Ut och lek. Bostadsområdets utemiljö
ur miljö- och utvecklingspsykologisk synvinkel,
Byggeforskningsrådet, Stockholm, 1980

Björklid, P., Ut och lek – men var?, Artikel publice-
rad i tidskriften Locus, sid. 3-16, nr. 2/2005

Berglund, U., Jergeby, U., Uteliv, med barn och
pensionär på gård och gata i park och natur, Bygg-
forskningsrådet, Stockholm, 1989

Hammarberg, T., Mänskliga rättigheter - Konven-
tionen om barnets rättigheter, Utrikesdepartemen-
tet, Stockholm, 2006

[http://www.skolbygget.se/index.php?option=com_](http://www.skolbygget.se/index.php?option=com_content&view=article&id=18&Itemid=15)
[content&view=article&id=18&Itemid=15](http://www.skolbygget.se/index.php?option=com_content&view=article&id=18&Itemid=15)Bilaga 4

Grahn, P., Trädgården - tiden, lusten och varat.
Blücher, G., Graninger, G., Finns det rum för
barn? Stiftelsen för Vadstena forum för samhälls-
byggande. Vadstena, 2003

Larsson T., Vägledning för barnkonsekvensanalys
i vägplaneringen, Publikation 2003:35, Vägverket,
Borlänge, 2005

Larsson T., Värderingsunderlag för barnkonsek-
vensanalys. Utgångspunkter för utveckling av
barnperspektiv i planeringsunderlag, Publikation
2003:37, Vägverket, Borlänge, 2003

Lenninger, A., Olsson T., Lek äger rum, Formas,
Stockholm, 2006

Lenninger, A., Till Torgsl., Movium, Malmö, okto-
ber 2008

Lieberg, M., Att ta staden i besittning, om ungas
rum och rörelser i offentlig miljö, Institutionen för
byggnadsfunktionslära, Lunds Univ., 1992

Lind, T., Lindquist, A., Salsheden, S., Ungdomars
mötesplatser i staden - en översikt av Södermalm,
Stockholms universitet, Samhällsplanerarlinjen,
Stockholm, 2002

Lindegren, Å., Likheter och skillnader i Årstabar-
nens och Östbergabarnens perspektiv på planering
av Årstafältet, Trafikkontoret, Stockholms stad,
2009

Lindegren, Å., Ungdomarnas Årstafält, Trafikkon-
toret, Stockholms stad, 2009

Lindegren, Å., Årstabarnens Årstafält, Trafikkonto-
ret, Stockholms stad, 2009

Lindegren, Å., Östbergabarnens Årstafält, Trafik-
kontoret, Stockholms stad, 2008

Nordström, M., How is environment reflected in
children's notions of child-friendly Environme-
nts? Comparing the notions of children living in
different environments. Paper presented at the
International Conference IAPS 18 at Vienna , 7-9
July 2004

Nordström, M., Barn och nära plaster – några mil-
jöpsykologiska reflektioner över situationen idag
för barn i stora städer och i synnerhet i Stockholm,
Blücher, G., Graninger, G., Finns det rum för
barn? Stiftelsen för Vadstena forum för samhälls-
byggande. Vadstena, 2003

Parkplan Enskede- Årsta- Vantörs stadsdelsförvalt-
ning, Markkontoret, Stockholms stad, 2006

Plan- och bygglagen på Rättsnätet:
<http://www.notisum.se/rnp/SLS/LAG/19870010>.
HTM, december, 2009

Rapport, bullerutredning Årstafältet, WSP, 2009-
06-25

Regeringens proposition 1997/98:182: Strategi för
att förverkliga FN:s konvention om barnets rät-
tigheter i Sverige, Stockholm, 1998

Tjänsteutlåtande, Skolgårdar, svar på remiss av skrivelse från Ann Mari Engel (v), Agneta Emmervall m.fl. (s), och Birger Albrechtsson (mp) i Katarina-Sofia Stadsdelsnämnd, Stadsbyggnadskontoret, Stockholm, 2007

Stockholms parkprogram, handlingsprogrammet för utveckling och skötsel av Stockholms parker och natur, godkänd av Gatu- och fastighetsnämnden 2006-01-23, Gatu- och fastighetskontoret, Stockholm, 2006

Svenska miljömål: ett gemensamt uppdrag, Regeringens proposition 2004/05:150, Riksdagen, Stockholm, 2005

Trafikanalys Årstafältet, Atkins, Stockholm, förhandskopia 2009-12-02

Trafik, miljö och Samhällsplanering - ger fakta och exempel på studier i närsamhället, Skolverket, Stockholm, Vägverket, Borlänge 2000

BILAGA I

BARN OCH UNGDOMARS EGNA SYNPUNKTER

Barn och ungdomar från de närliggande skolorna i Östberga och Årsta har parallellt med tävlings-skedet deltagit i workshops kring Årstafältets utveckling. Här har barnens egna synpunkter tagits tillvara. Synpunkterna har utgjort en del i underlaget till planprogrammet och har bidragit till att utveckla förslaget. Ungdomarna som medverkade kom från ungdomsgårdarna i Östberga och Årsta. Barnen som medverkade var en klass 4 från Östbergskolan och en klass 4 från Årtaskolan. Materialet finns samlat i tre rapporter: Årstabarnens Årstafält, Östbergsbarnens Årstafält samt Ungdomarnas Årstafält. Synpunkterna har utgjort en del i underlaget till planprogrammet och har hjälpt till att utveckla förslaget. Rapporterna kan laddas ner i sin helhet från Stockholms stads hemsida. Nedan följer en sammanfattning.

Barn

Klass 4 Årtaskolan

Årstafältet är uppskattat som det är idag, framförallt av barn/elever som bor nära fältet vid Sandfjärdsgatan. Många elever ser samtidigt möjlig-

heter och fördelar med att bygga och ”ordna till” Årstafältet. Flera elever tycker att det vore bra att ordna till fältet, klippa gräset, fixa fotbollsplanen osv. Lekplatser kommer upp som förslag under hela projektet samtidigt som man uppskattar det fria med klätterträd, stora gräsytor osv. Att lägga bostäder på Årstafältet är inte självklart för eleverna. Generella diskussioner fördes kring bostäder i Stockholm och bristen på bostäder. Elever kom fram till att det behöver bo människor på Årstafältet. De började räkna på hur många människor det får plats i ett höghus jämfört med ett låghus och hur mycket markyta de olika bostadstyperna tar från fältet. Samtidigt ville man ha alla slags bostäder på fältet och kom då fram till 7 höghus, ett arkitekthus, 25 villor och 18 flerfamiljshus.

Eleverna är överens om att spara så mycket som möjligt av fältet, vilket är 50 procent. Mitten av fältet vill barnen bevara för att det är den bästa och finaste delen. Eleverna vill ha mycket kvar av fältet närmast Årsta. Den bästa platsen att binda ihop området är i mitten där promenadvägen leder upp till Årsta Torg. Eleverna vill inte ha trafik eller någon ny väg på eller nära Årstafältet. Parkeringsproblemet diskuterades. Eleverna kom fram till att de inte vill ha delar av fältet till parkering, flera elever tyckte att det inte skulle finnas några parkeringar alls. Eleverna ser att cyklisterna och gående

är de självklara och prioriterade grupperna på ett framtida Årstafält. Göta Landsväg vill eleverna behålla. Flera elever önskar en liten djurpark. Bra kommunikationer runt Årstafältet är viktigt så att man ska kunna bo där utan att behöva bil. Eleverna tar på egen hand upp miljöfrågorna vilket påverkar deras syn på framförallt trafiksituationen kring Årstafältet.

Klass 4 Östbergskolan

Årstafältet är uppskattat som det är idag. Eleverna uttrycker att Årstafältet idag är bra: bra, fint, grönt, lugnt och visa tycker att det är tråkigt. Idag använder eleverna fältet framförallt till att leka, spela fotboll, springa, jogga, promenera, cykla, grilla och ha picknick. Det viktigaste för eleverna när man exploaterar Årstafältet är att man tänker på naturen och miljön, att det ska vara roligt och fint för alla åldrar, att man förlänger tvärbanan, att man ska kunna leka och att det ska vara säkert.

Eleverna var överens om att de ville göra många olika saker på fältet i framtiden. Man vill kunna leka, åka skateboard, spela basket, bada, jogga, ta det lugnt, grilla, handla, åka skidskor, gå på fritidsgård och bowla. Eleverna är överens om att spara så mycket som möjligt av parken, det vill säga 50 procent. Öster om Göta Landsväg väljer eleverna att spara som naturmark. Göta Landsväg är mycket

viktig för eleverna att förstärka och bevara. Barnen vill att parken utvecklas med en skog och en bäck som rinner igenom. Likaså ska det finnas en lekplats och fotbolls- och basketplan. Eleverna önskar också en badplats. Eleverna vill att parkeringen ska ligga i bostadshusen så att parkeringen inte tar markyta från fältet. De nya vägarna på Årstafältet tycker eleverna ska vara för maxhastigheten 30 km/h. Eleverna ser också att tvärbanan förlängs och får en ny hållplats vid Östbergshöjden eftersom det behövs bättre kommunikationer. Cykel- och gångbroar finns för att säkert och lätt kunna ta sig mellan parken och bostadsområdena men även mellan Östbergahöjden och Årstafältet. Att parken är trygg är viktigt. Eleverna i Östbergaskolan vill inte att det ska finnas en ny skola på Årstafältet eftersom det behövs mer elever i Östbergsskolan. Övriga synpunkter är att det ska finnas en bra mataffär och återvinningsstationer.

Sammanfattning av synpunkter från barn Östbergaskolan och Årtaskolan

Likheter

Eleverna på båda skolorna väljer att behålla så mycket parkmark som möjligt dvs. 50 procent. Båda skolorna har behållit och "rustat upp" Göta Landsväg, de inser det historiska värdet av den gamla vägen. På båda skolor vill barnen ha olika färger och former på hus, lampor m.m. Barnen vill ha varierande bostäder, alltifrån villor till höghus.

Eleverna anser att det behövs stora lägenheter/villor/radhus både i Årsta och i Östbergahöjden. Parkeringsfråga diskuterades i båda skolorna och de kom fram till att de inte ville ta markyta till parkeringsplatser utan har placerat parkeringsplatserna under husen. Både östbergaeleverna och årstaeleverna har förlängt tvärbanan så att den går utmed Årstafältet och ut från stan.

Eleverna på båda skolorna vill ha olika sportaktiviteter på fältet och är intresserade av att kunna leka, bada, cykla och promenera. Eleverna tycker att renhållning och miljö är mycket viktigt, soppåsar och återvinningsstationer finns med i båda skolors förslag. Träd/skog är något som alla barnen vill ha.

Skillnader

Generellt har eleverna i Årsta mer motstånd mot att bygga på Årstafältet än i Östberga. Årtaskolans elever tycker att det ska finnas en ny skola på Årstafältet däremot vill inte Östbergaeleverna det på grund av att Östbergaskolan behöver fler elever. Östbergabarnen ser flera möjligheter när man ska bebygga Årstafältet, det är flera av dem som kan tänka sig att bo på Årstafältet i framtiden. Eleverna på Årtaskolan vill inte ha biltrafik på Årstafältet utan föreslår bara vägar i utkanten av fältet för att de boende ska kunna komma till sina bostäder. Eleverna på Östbergaskolan har däremot dragit några vägar igenom Årstafältet men har begränsad hastighet till 30km/h. Barnen i Östberga var miss-

nöjda med de kommunala kommunikationerna (det vill säga endast buss) till och från Östbergahöjden till skillnad från barnen i Årsta. Barnen i Östberga diskuterar trygghetsfrågan mer och tar upp bra belysning, trygga förråd och parkeringsplatser.

Ungdomar

Årsta ungdomar

Hur upplever ni Årstafältet idag?

Mysigt, öppet, bra, vacker utsikt från balkongen, stor skillnad då det gick trafik på Årstalänken. Det saknas belysning. Det är läskigt på natten. Vill bada, men det går inte

Hur använder ni Årstafältet idag?

Går till Östberga men vägen förbi kolonilotterna är för lång att gå. Använder fältet bara på sommaren, spelar fotboll, grillar, solar

Vad skulle du vilja ha på det omgjorda Årstafältet?

Sommarcafé med ungdomar som tydlig målgrupp, glasskiosk – ett bra läge skulle kunna vara vid golfbanan - där skulle man kunna träffa dem som bor i Östberga, i Luffarskogen skulle man kunna bygga hus, händelsecentrum skall vara vid golfbanan, någonstans där vi kan vara på vinterns också, vi vill ha fotbollsplan (Liseberg är nästan alltid upptagen), badhus med både utomhus och inomhusbad.

Synpunkter på det vinnande förslaget?

Det blir faktiskt ganska mycket grönt. Några scener för musik och sådant behövs inte på fältet, det finns redan på Årsta torg. Det ser ut som något som skulle vilja vara som Hammarby Sjöstad, men inte riktigt kommer att klara det. Det kommer inte vara lönt att ha affärer där (shoppingcenter) alla som vill shoppa kommer åka in till stan. Lägg de roliga grejorna nära Östberga, där behövs lite som piggar upp.

Bostäder i området?

Det är bra att det byggs för vi till bo här i Årsta i framtiden. Det får inte vara fula hus man bygger (de kan likna de nya svarta husen) 2-3 våningar höga. Studentlägenheter vore bra, man kan ha små lägenheter (för unga människor) på ens sidan och större lägenheter för småbarnsfamiljer och sådant på andra sidan. Då stör man inte varandra. Bostäderna får inte bli för dyra. Bostädsrätter är bra för då kan man få göra lite som man vill och fixa. Det bästa är om man blandar bostads- och hyresrätter. De nya bostäderna ska vara ljusa med öppna planlösningar. Man ska rikta sig mot unga vuxna, vi behöver inte mer pensionärer hit.

Var är ni idag på er fritid? (ej planerad fritid – 'var hänger ni?')

Årsta torg

Vilka fritidsaktiviteter har ni och hur tar ni er dit?

Rider på Färingsö – bil. Klättring i Sickla – tvärbanan. Dansar på Medborgarplatsen – t-bana. Basket i Årsta – går. Boxning vid Medborgarplatsen – t-bana. Fotboll i Årsta – går. Kompisar i andra stadsdelar – buss och t-bana.

Vilka fritidsaktiviteter har ni och hur tar ni er dit?

Kommunikationerna i området fungerar bra, vi kan välja på t-bana, tvärbanan och bussar. Det är nära till transport.

Kommunikationer i området? Hur åker ni och vart?

Kommunikationerna i området fungerar bra, vi kan välja t-bana, tvärbana och bussar. Det är nära till transport.

Östberga ungdomar

Hur upplever ni Årsta fältet idag?

Stor yta som borde utnyttjas bättre. Det saknas belysning. Det är läskigt på natten. Vill bada, men det går inte.

Hur använder ni Årsta fältet idag?

Spelar fotboll, grillar, solar, spelar kubb, spelar golf, joggar, går över till Valla Torg, Årsta och tvärbanan.

Vad skulle du vilja ha på det omgjorda Årsta fältet?

Vill ha fotbollsplan (Lieberg är nästan alltid upptaget), badhus utomhus och inomhus, basketplan, BMX-bana, idrottsplats, tunnelbanestation nära Östberga (kanske vid Panncentralen), affärer, pendeltåg, lekpark, en stor byggnad där man är välkommen, där finns det idrottshallar, bad, Food Court, café etc. Det borde ligga nära Panncentralen.

Synpunkter på det liggande förslaget?

Kul om det blir en förändring. Bra med lite skyskrapor. Det ser snyggt ut på bilderna.

Bostäder i området?

Det kvittar för vi kommer inte att bo här i framtiden, vi vill bort härifrån. Skulle man bygga något så borde det vara billiga radhus eller villor.

Var är ni idag på er fritid? (ej planerad fritid – 'var hänger ni?')

Östberga (parken), pizzerian.

Vilka fritidsaktiviteter har ni och hur tar ni er dit?

Fotboll (Liseberg) – går. Motorkross vid Linje-
holmen – bil. Rider i Farsta och Grödinge – bil,
buss och pendeltåg. Fotboll på Mälarhöjdens IP –
buss/t-bana. Fotboll på Bosön och Östermalms IP
– buss/t-bana. Gym vid Hornstull – buss/t-bana.
Boxning vid Zinkensdamm – buss/t-bana.

Kommunikationer i området? Hur åker ni och vart?

Dåliga kommunikationer, för få linjer, bussarna går
för sällan, bussarna slutar gå för tidigt. Om man
skulle få en ny busslinje så vore det bra om den
gick till Slussen eller t-centralen.

*Direkt fråga gällande ny busslinje Östberga-Liljehol-
men-Hornstull-Fridhemsplan*

Alltid bra med en ny transportmöjlighet, men
den dragningen känns inte viktig. Varför ska man
till Fridhemsplan? De andra förslagen är mycket
viktigare.

...

BILAGA 2

SKOLGÅRDSAREALER
STOCKHOLM

skola	skolgård	antal elever m ² /elev
Bredängsskolan	5,3 ha	552 96 m ² /elev
Bäckahagens skola, Stureby	6,7 ha	580 115 m ² /elev
Fridhemsskolan	1,0 ha	450 22 m ² /elev
Kullskolan, Kristineberg	0,9 ha	130 70 m ² /elev
Nya Elementar, Bromma	2,3 ha	700 33 m ² /elev
Sofia skola	1,2 ha	865 14 m ² /elev
Sundbyskolan	1,2 ha	840 14 m ² /elev
Tullgårdsskolan, Södermalm	0,3 ha	370 8 m ² /elev
Årstaskolan	0,8 ha	620 13 m ² /elev
<i>Skolor på Norrmalm, Stockholms "itästade" stadsdel..</i>		
skola	skolgård	antal elever m ² /elev
Rödbergsskolan	0,1 ha	540 2,5 m ² /elev
Vasa Real	0,3 ha	760 3,6 m ² /elev
Matteus skola, Norrmalm	0,2 ha	630 3 m ² /elev
Johannes skola	0,8 ha	368 21 m ² /elev
Gustav Vasa skola	0,2 ha	400 5,3 m ² /elev
Lilla Adolf Fredriks skola	0,05 ha	377 2,8 m ² /elev
Adolf Fredriks Musikklasser	0,3 ha	1073 3 m ² /elev
<i>Planerade skolor</i>		
skola	skolgård	antal elever m ² /elev
Annedalsskolan, Mariehäll	0,66 ha	590 11 m ² /elev
Sjöstadsskolan, Hammarby sjöstad	0,43 ha	700 6,1 m ² /elev

